

vetniško službo pri ograjnem sodišču. V šematizmu je služba podložniškega odvetnika še posebej označena, najdemo pa podložniškega odvetnika tudi v seznamu ostalih odvetnikov.

Po šematizmu je obstajalo na Kranjskem posebno sodišče: *Consensus in causis Summi Principis, Commis-sorum et Subditorum*,¹⁴ ki je obstajal iz predsednika, več svetnikov, sekretarja, zastopnika fiskusa in podložniškega odvetnika.

Isti položaj nam podajajo v glavnem šematizmu za l. 1776, 1780, 1781 in 1782.

Zanimivo je, da smo imeli na Kranjskem podložniške odvetnike (dokazano že za l. 1775) že v času, ko še ni bila izdana instrukcija iz l. 1781. Dopusten je sklep, da so že pred l. 1781 interni deželni razpisi poklicali v življenje to skoz in skoz socialno institucijo in predstavlja instrukcija iz l. 1781 potem takem le bolj zaključno ureditev, ki naj bi veljala za vse avstrijske dežele enotno.¹⁵

Pred podložniškim patentom in patentu sledeči instrukciji o podložniških odvetnikih je bila institucija podložniškega odvetnika verjetno urejena po partikularnem pravu, vsaj za Kranjsko, Štajersko in Moravsko bi to veljalo.

Sodeč po tem, da je bil imenovan le en podložniški odvetnik, ki je povrh tega opravljal še ostale odvetniške posle enako kakor ostali odvetniki, je sklepati, da podložniki niso dajali mnogo dela svojemu uradno postavljenemu odvetniku.

Književna poročila.

Klinec Rodolfo sac. dott.: *L'attuazione della legislazione ecclesiastica di Giuseppe II nell'archidiocesi di Gorizia*. Gorizia 1942-XX, str. 106.

Cerkvene reforme Jožefa II. daleč presegajo zgodovinski okvir prosvečljenega državnega absolutizma, čigar neposredni odsev so bile. Saj so ostale osnova zunanje organizacije katoliške cerkve v mejah avstrijskega cesarstva prav do njegovega razsula in potem še naprej v državah naslednicah. Tako je poznavanje jožefinskega cerkvenopolitičnega sistema še danes pripomoček za globlje razumevanje držav-

¹⁴ Gl. tudi Kadlec, *Dějiny* na str. 350.

¹⁵ V tej zvezi naj bo poudarjeno, da je jožefinska zakonodaja skrbela tudi drugače za revne stranke iz ostalih slojev, ko je uvedla *ex offo* zastopstvo po uredbi z dne 6. novembra 1782, ki je veljala prvotno le za Češko in bila potem razširjena na ostale avstrijske dežele (gl. jožefinsko zbirko IV. zvezek na str. 546).

Že Marija Terezija je postavila za vojake, ki so se nahajali v invalidnih domovih, odvetnike (*advocatus invalidorum militum*). Dekret z dne 28. julija 1750, *Corpus austriacus* V. del, str. 518.

nega cerkvenega prava na bivšem avstrijskem ozemlju, kolikor ni bilo spremenjeno po državah naslednicah v drugačnem duhu. To je bil razlog, da se je svoj čas Rado Kušej v svojem prvem znanstvenem spisu „Joseph II und die äussere Kirchenverfassung Innerösterreichs“, Stuttgart 1908, na pobudo slovitega pravnega zgodovinarja in kanonista U. Stutza kot prvi lotil dela ter na podlagi dunajskih dvornih in še drugih upoštevnihi deželnihi in škofijskih arhivov obširno obdelal jožefinske regulacije škofij, župnij in samostanov v Notranji Avstriji, tako da to njegovo delo še danes velja v strokovnem slovstvu za obravnavani predmet kot temeljno. Podrobno, sicer vsebinsko dosti bolj razširjeno nalogo, vendar omejeno na ožje ozemlje domače nadškofije, si je zastavil v svoji zgoraj navedeni doktorski disertaciji, predloženi na papeškem lateranskem ateneju, dr. K. V predgovoru pove, zakaj se je odločil prikazati izvedbo Jožefove cerkvene zakonodaje na tem ozemlju. Zdi se mu, da so bile v njegovi domači nadškofiji posebne okolnostne razmere, katerih svojevrstnost upravičuje tak poskus, kot n. pr. nekdanja obmejna lega nadškofije, njene etnične prilike, izključna pripadnost prebivalstva h katoliški veri, osebni lik nadškofa grofa Edlinga itd. Kot merilo za obdelavo zelo raznovrstne snovi si je pisec izbral razporeditev v cerkvenem zakoniku (codex juris canonici) iz l. 1917. Kar se virov tiče, je prisodil glavno pomembnost partikularnim, kakor domačim zgodovinarjem Morelliju, Grudnu, Arku, Rutarju in drugim ter listinam iz raznih arhivov, kakor so tajni vatikanski arhiv, domači nadškofijski in provincialni arhiv in razni dekanjski arhivi. Posebno se je naslonil na zbirko, ki jo je odkril v porpetskem dekanjskem arhivu z naslovom „Protocollo delle Cesarie Regie Sovrane Leggi in materia Politica-Ecclesiastica“, kjer je našel v prepisu za čas od l. 1770 do 1792 vse določbe, izdane od osrednje in krajevne svetne oblasti kakor tudi škofijske naredbe, ki se nanašajo na cerkvene zadeve. Splošnih virov, med njimi tudi navedenega R. Kušaja, se je posluževal le v osvetlitev idejnega vzdušja in zunanjega dogajalnega okolja jožefinskih reform. V uvodu (5—14) seznanja pisec bravca zelo sumarično z miselnimi tokovi, ki so pomagali oblikovati jožefinizem (humanizem, protestantizem, naravnopravna šola, enciklopedisti, galikanizem, janzenizem, febronianizem), nakar riše osebnost Jožefa II., razne svetne in duhovne privrženice oz. pobudnike njegove cerkvene politike ter končno splošne državopolitične smernice, ki so vodile njegovo delovanje. Prvi del razprave je nato posvečen prikazu izvedbe jožefinskega državnega cerkvenega prava s posebnim ozirom na območje piščeve domače nadškofije (15—172). Obdelal je po vrsti odnošaje jožefinizma do papeževih prvenstvenih pravic, razpravljajoč pri tem obširno o ukinitvi nadškofije in tragediji nadškofa Edlinga, ki ga je cesar Jožef II. prisilil k resignaciji na svoj položaj; nadalje odnošaje do škofovskih pravic, do dušebrižnikov, do cerkvenega združništva in sicer do samostanov, bratovščin in pobožnih društev, do zakonskega prava, nakar sledi obravnava določb, tičočih se svetih krajev in stvari, liturgije, bogoslužja, cerkvene učne oblasti, cerkvenega imovinskega prava ter končno opis pristojnosti posvetne sodne oblasti v cerkvenih zadevah in državni nadzor nad delovanjem cerkve. V drugem krajšem delu (173—190) se bavi pisec z odporom, na katerega so naletele jožefinske reforme v njegovi nadškofiji, s propadom in ukinitvijo tistih reform, katere je ljudstvo kot najtežje občutilo, nakar poda še sintetično kritično oceno jožefinizma.

Pisec je duhovnik, torej v presoji vsakega cerkvenopolitičnega sistema vezan na uradno cerkveno stališče o razmerju cerkve do države.

Kljub temu ne odreka nekaterim jožefinskim reformam kakor škofijski in župnijski regulaciji upravičenosti, ne odobrava pa nasilnega načina, s katero je do nje prišlo. Vse druge Jožefove posege v cerkveno življenje odklanja kot škodljive za cerkev in malo častne za državno dostojanstvo, s čimer povzema splošno stvarno sodbo o Jožefovi cerkveni politiki. Pisca odkljuje zanesljiv čut za spoznanje tistih prvin religije, ki najbolj primejo človeka in te so intuitivna, čustvena iracionalnost in nekakšna konzervativna romantičnost. Razumljivo je tedaj, da je trezna progresistična, v dosego čisto racionalističnih praktičnih smotrov uravnana Jožefova reformna delavnost, kolikor je posegla v zgodovinsko zrasle oblike bogoslužja (n. pr. bogata svečava, češčenje svetnikov ob njihovih podobah in kipih, procesije, božji poti, redovništvo, bratovščine itd.) pretila izpodkopati versko vrednoto sploh. Mimo takih dragocenih verskopsiholoških spoznanj je pa glavna piščeva zasluga, da je z veliko ljubeznijo in v nemo zbral obširno domače splošno-, kulturno- in pravnozgodovinsko gradivo, ga sistematično razporedil in obdelal. Njegov vzor bi mogel vzpodbuditi kakega posnemalca tudi v ljubljanski škofiji, za katero je isto zgodovinsko razdobje prav posebno zanimivo po osebi takratnega škofa Karla Jožefa grofa Herbersteina, izrazitega jožefinca in antipoda nadškofa grofa Edlinga. Končno še dve pripombi. Na str. 120 moti izraz „setta ateistica“. Po katoliškem izrazoslovju so sekte samo krščanske ločine. Brezbožniških krščanskih ločin pa ne more biti, ker bi šlo za odpadnike od krščanske vere (apostatae a cristiana fide). Mnenja sem, da ima tudi c. 1240 c. j. c., ko naštevava med osebami, ki jim je treba odreči cerkveni pogreb, pripadnike „sectae massonicae“, v mislih tisto prostožidarsko strujo, ki se priznava h krščanski ideologiji, medtem ko so pripadniki ateistične struje odpadniki, če so bili kdaj krščeni. Na str. 154 pa se bere trditev, da je cerkev od prvih stoletij priznavala patronatno pravico ustanovnikom cerkva, ki so prispevali bodisi zemljišče, gradbene stroške ali dotacijo, čeprav se je ta pojem teoretično izklesal šele v 12. stoletju, a praktično uveljavil komaj konec srednjega veka. Vendar so to malenkosti, ki jih samo zavoljo popolnosti omenjam, toda odkrito priznam, da prav nič ne zmanjšajo vrednosti piščevega dela.

Dr. Gorazd Kušej.

Zakoni, zakonske odredbe in naredbe, proglašene od 11. travnja 1941. Uredjuje A. Mataić, vječnik Stola sedmorice u mirovini. Tisak i naklada knjižare S. Kugli. Knjiga I. do X.

Službeni list za Nezavisno Državo Hrvatsko so po zakonski odredbi z dne 25. aprila 1941 (Nar. Nov. z dne 29. aprila 1941, št. 41) Narodne Novine, ki pa objavljajo tudi navadne oglase, ki niso trajnega pomena, kakor: državne licitacije, dražbe, razna imenovanja, sodbe, ki se po zakonih morajo uvrstiti v Narodne Novine in podobno.

Za praktičnega pravnika je ta „omnibus“ neprikladen, zlasti če mora seči po starejših zakonih. Oznanjena zasebna zbirka je stvari, ki niso trajnega pomena, docela izločila in nudi praksi res samo one zakonodajne norme trajne vrednosti in to v priročni obliki z dokaj dobrim stvarnim kazalom za vsako knjigo posebej. Za dobo od 11. aprila 1941 do 31. decembra 1941 ni izšlo nič manj kakor deset takih knjig na 3185 straneh malega oktava. Kot prvi zakon je objavljen: Zakon o osnovanju vojske in mornarice države Hrvatske, ki ga je po poveljnikovem nalogu podpisal tedanji zastopnik Slavko Kvaternik dne 10. aprila 1941, ko se je proglasila Hrvatska država. Obseg ogromnega zakonodajnega dela predstavlja gotovo rekord za tako kratko dobo (devet

mesecev), pa četudi se je to delo opravilo brez okornih zakonodajnih teles. Nas Slovence med drugim zanima zakonska odredba o pridobivanju domovinske pravice za osebe iz bivše Slovenije z dne 11. oktobra 1941 (Nar. Nov. z dne 12. oktobra 1941 št. 176). Dr. A. U.

Čas. Ljubljana. 1942. Let. XXXVI. št. 6—10.

Ekonomist. Zagreb. 1942. God. VIII. br. 7—8.

Ekonomist. Zagreb. 1942. God. VIII. br. 9.

Ekonomist. Zagreb. 1942. God. VIII. br. 10.

Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo. Ljubljana. 1942-XXI. Let. XXIII.

Dr. Mal J.: Osnove ustoličenja karantanskega kneza, Posebni od-tis iz Glasnika Muzejskega društva za Slovenijo XXIII. str. 62 + VIII.

Mjesečnik. Zagreb. 1942. God. LXVIII. br. 9—12.

Pravny obzor. Bratislava. 1942. č. 8—9.

Pravny obzor. Bratislava. 1942. č. 10.

Razne vesti.

Važni predpisi za Ljubljansko pokrajino. 1. Zaplemba imovine upornikov in ustanovitev Zavoda za upravljanje in likvidacijo te imo-vine (Sl. L. št. 373/1942). — 2. Predpisi o ureditvi prejemkov bivšega jugoslovanskega osebja države ter drugih javnih in pomožnih in kakor koli pod državno nadzorstvo postavljenih ustanov, odsotnega iz službe (Sl. L. št. 394/1942). — 3. Predpisi glede zaplembe blaga ob oskrbovalnih prestopkih (Sl. L. št. 399/1942). — 4. Predpisi o prenosu motornih vozil, ki so označena in registrirana v Ljubljanski pokrajini (Sl. L. št. 402/1942). — 5. Povečanje kazni za zločinstva, izvršena izkoriščajoč okolnost, povzročena po vojnem stanju (Sl. L. št. 416/1942). — 6. Predpisi za nadzorovanje gibanja in bivanja tujcev v Ljubljanski pokrajini (Sl. L. št. 419/1942). — 7. Podaljšanje predpisov o oddajanju nepremičnin v najem (Sl. L. št. 434/1942). — 8. Uzakonitev kr. ukaza z dne 7. maja 1942-XX št. 645 z določbami o odsvojitelnih, ustanovnih ali prenosnih pogodbah glede stvarnih pravic na nepremičninah, ležečih na ozemlju bivše kr. Jugoslavije — zakon z dne 13. novembra 1942-XX (Sl. L. št. 1/1943). — 9. Sprememba naredbe o zaplembi imovine upornikov (Sl. L. št. 2/1943). — 10. Ustanovitev komisije za vzpostavitev smrtnih in rojstnih spisov (Sl. L. 17/1943). — 11. Sprememba in dodatki k naredbi o nadzorovanju gibanja in bivanja tujcev (Sl. L. 18/1943).

Nekaj pravnih predpisov za Gorenjsko in Južno štajersko. Go-renjsko: Naredba o kazenskem pravosodstvu z dne 19. septembra 1942. — Naredba o uvedbi nemškega občinskega reda z dne 26. septembra 1942 s pripadajočimi pravilniki. — Naredba o novi ureditvi socialnega zavarovanja z dne 6. decembra 1942. — Naredba, s katero se uvajajo nemške državne določbe o zdravstvu, z dne 5. decembra 1942. — Južna štajerska: Tretja objava o amortizaciji hranilnih knjižic z dne 17. novembra 1942. — Naredba o rudarskem nadzorstvu v Južni šta-jerski z dne 20. decembra 1942.

Obči državljanski zakonik v Nezavisni Državi Hrvatski. Znani hrvatski pravnik in pravni pisec dr. Mirko Košutić je izdelal načrt za nov obči državljanski zakonik.